

# UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1889. l.

XXIX. leto.

## Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem.

Dragi tovariši!

Čas se izpreminja in mi ž njim. Mnogo, zelo mnogo se je pri učiteljstvu izpremenilo od l. 1860. Tega leta namreč je bilo osnovano zasebno „društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem“. Takrat namreč učitelji še niso imeli redne pokojnine, in njih vdove in sirote so bile v hudem pomanjkanji, ako je reditelj obitelji oči zatisnil a premoženja ne zapustil. — Prvo leto 1861. svojega obstanka je imelo društvo premoženja v obligacijah 6.533 gld. in v gotovini 26 gld. 78 kr. Glavnica se je nabrala nekaj iz vstopnine in letnine udov — učiteljev, nekaj pa iz prostovoljnih darov. Med dobrotniki nahajam v listinah č. gg. duhovne, ki so redno vsako leto darove pošiljali društvu. Ko je prestalo cerkveno nadzorništvo, je l. 1870. izročil bivši škofijski šolski nadzornik premoženje pokojnemu ravnatelju g. Legatu; bilo pa je tačas v obligacijah 23.033 gld. nominalne vrednosti in v blagajnici 34 gld. gotovine. Leta 1871. so učitelji izvolili prošta dr. Antona Jarca predsednikom in ob sklepu računov l. 1871. je bilo v gotovini 713 gld. in v obligacijah 25.950 gld. L. 1888. je pa društvo imelo premoženja v dolžnih pismih, hranilničnih bukvicah in v gotovini 2081 gld. 05 kr. in v obligacijah 45.150 gld. nominalne vrednosti. Izplačalo se je 12 vdovam in 23 sirotam 1.716 gld. 99 kr., a dvema bolehnima učiteljema, katerih 1 je umrl t. l., po 75 gld. — Gmotno stanje društva je tedaj ugodno, a udeležba je pičla, učiteljev-udov še 70 ni. Tedaj nekako narobe svet. Denarja mnogo, a nikdo ga neče!

Uže pokojni šolski nadzornik korar Savašnik je nejevoljno rekel: „Naš vek ne zna ceniti dobrot, ki se mu ponujajo“. Upali smo, da bode potem udeležba mnogobrojna, ko bodo učitelji sami društvo vodili, — kajti sedanjega predsednika prošta dr. Jarca so učitelji sami izvolili, in so tudi vsako leto pri občnem zboru volitve na dnevnem redu, a učitelji vender le ne pristopajo k društvu, pač pa vsako leto pri občnem zboru a tudi med letom dohajajo prošnje, naj se tej ali uni vdovi, temu ali unemu društvniku iz društvene blagajnice kaj — podari. — Vsakdo vé, da se to sme le izvanredno in v mali meri zgoditi, sicer vse razpade, in predstojništvo ne more prestopati svojih pravil.

Kje tiči vzrok, da si učitelji sami sebi nočejo pomagati? — Pripovedujejo, da so se pred odločilno bitko posvetovali o bojnem črtežu, kar eden opomni, a kam se bomo umaknili, ako bitvo izgubimo? Kaj Vi se upate govoriti o porazu, zadril se je nad njim vojskovodja, ali je bil Benedek ali kdo drugi, za nas je vse jedno. — Nikdo ne mara umreti; vsak si upa dolgo življenje, in mlad človek nerad misli na smrt, drugače, ako

užé kal smrti v sebi čuti. A bolnega društvo ne more prevzeti, in kdor umrje pred 2 letoma po pristopu, ne smatra se za bivšega uda. — Morda so pa učitelji pričakovali, ali morda še pričakujejo, da jim bode vlada tolikanj plače zvišala, da bodo brez skrbi gledali v tamno prihodnost? Tega jim nihče ne zavida, a vsakemu veljá pred vsem pravilo „pomaga j si sam“, in Bog ti bode pomagal. Mi pa pravimo, ako bi učitelji takega društva v vzajemno pomoč ne imeli, bi si ga uprav sedaj mogli osnovati. Le poglejmo okoli sebe, kako se snujejo pri drugih stanovih zadruga, kako se skrbi udom te skupščine za „neprijeten“ čas bolezní ali starosti. Vse to snuje se na avtonomi podlogi, po pravilih samouprave. Mar bodo li učitelji čakali, da jim bode kdo to zapovedaval? — Imamo res vsake vrste zavarovalnice, imamo Slavijo, imamo Beamten-Verein, pri katerem je tudi več učiteljev večjidel iz srednjih šol vpisanih. Ali nobeno zavarovalno društvo ne daje in tudi ne more dajati učiteljem toliko koristi, kakor ravno to „društvo v pomoč učiteljem, njih vdovam in sirotam na Kranjskem“. To sem sam skusil ker sem še sedaj pri uradniškem društvu in vlečem nekaj pokojnine iz tega zavoda, a v 15 letih sem užé toliko vplačal, da ko bi bil nalagal ta denar, se vé (ko bi ga bil?), bi obresti nekako toliko znesle, kolikor vlečem na leto. To tudi pri društvih ne more drugače biti; uprava ne more biti brezplačna, a pri našem društvu so bili in so še sedaj izdajki za upravo neznatni. Pri vstopu v društvo vplača pri nas učitelj toliko goldinarjev, kolikor let šteje in potem oženjeni po 6 in samci po 4 gld. na leto. Ako je kdo dve leti pri društvu, ima po pravilih pravico do društvenega premoženja, vdove dobivajo po 100 gld. in sirote po 25 gld. na leto, nekatere vdove dobivajo vsega vkupaj po 250 gld. na leto; samci in onemogli učitelji pa le izredno s posebnim privoljenjem občnega zbora, po nekaj ali nikdar ne nad 100 gld.

Kakor se vidi, se društvo dosihmal posebno ozira na vdove in sirote, in to morda marsikaterega odvráčuje, da k društvu ne pristopi, češ, kaj bodem jaz za druge skrbel? oženjeni pa od leta do leta pristop odkladajo, in od tod pičlo število udov. Istina je tudi, da skoraj polovico udov, ali vsaj dobra tretjina plačuje še sedaj letnino, ker po naše soditi, pri društvu ne bodo pomoči in podpore iskali. Otroci so odrasli, žene so umrle itd.

Kako premeniti pravila društva, da bi vsi udje kaj dobili od društva, tako sem si mislil, ko sem bil navzoč pri občnem društvu uradniškega društva?

Društvo naj bi se postavilo na širjo podlogo; zavarovanje bi bilo dvoje *a)* za čas življenja (Leibrente) ali za pokojnino v življenji, *b)* zavarovanje za slučaj smrti za vdove in sirote. Pristopiti bi imel vsak javen učitelj a tudi „neoženjena učiteljica“ na Kranjskem. Društvo je bilo dosihmal le bolj humanitarno, sedaj naj se pa postavi na tako podlogo, kakor so n. pr. pokojnine pri državnih ali drugih javnih službah. Kdor dalje časa vplačuje, tudi ob času potrebe več dobiva, sicer pa naj dôba dveh let za preizkušnjo ostane. To bi bila poglobitna načela pri tej preosnovi. Odboru bode nalog, da se bode ob tem posvétoval, in o tem občnem zboru, ki se ima, kakor navadno vsako leto meseca septembra sklicati, stavlí nasvète za preosnovo društva.\*) Zato bode pa treba stvar vsestransko preudarjati, kajti vsaka stvar ima svojo solčno pa tudi svojo senčno stran. Pravila našega društva smo užé od l. 1860. dva krat izpremenili, vendar obakrat društvenikom t. j. opravičenim na korist, ter smo vdovam letno pokojnino od 60 na 80 in l. 1882. pa na 100 gld. zvišali, isto tako pa tudi sirotam od 16 gld. na leto na 25 gld. vzgojnino povišali. Zdanji načrt pa obeta udom, ki so 40 let vplačevali po 200 gld. in vsakih 5 let pa osmino te vsote. To za zdaj.

*Matej Močnik,*  
tajnik.

\*) Občni zbor „društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam“ bode letos v 2. dan septembra.

## Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

O ubogi, nesrečni in usmiljenja vredni stariši! Če imate obilno posvetnega premoženja, vendar vas zaradi tega nihče ne zavida, ako pa imate popačene, slabo vzgojene otroke! Gotovo ne poznate srečnih občutkov revnega dninarja, čigar otroci delajo mu na tujem z lepim obnašanjem in s pridnostjo čast in veselje! Vi ne veste, kako dobro dé starišem, če tuji ljudje njihove otroke hvalijo!

Poglejmo si pa slabo vzgojenega otroka v ugodnem slučaju. Starišem se je posrečilo namreč, da so sina spravili k tujim ljudem, koji mu iz posebnih vzrokov mnogo napak pregledajo, tako, da otrok ne pogrésa svojih starišev, posebno ne matere. Toliko bolj dolg čas je pa materi po sinu. Komaj par dni je z doma, užé prinese mu na skrivnem povitnic, pečenke in sevéda tudi denar potisne mu v roko. Deček, ki živi znabiti v kakem mestu, premišljuje, kaj si bode kupil, ali kako zapravljal denar, o kojem nihče drugi ne vé, kakor on in mati njegova. Da bi pametno porabil denar, o tem še misliti ni, saj ko mu poide, mu mati gotovo drugega na skrivnem prinese. Ko je bil še bolj majhen, zapravljal je denar po sladčičarnah; ko je pa nekoliko odrasel, začel je zahajati v gostilne, kavarne, gledišča, plesišča in — — —, pa ne na teden samo enkrat, ampak skoraj vsaki večer. To stane sevéda mnogo denarja in kolikor starejši je postajal, toliko več je potreboval — toliko večja je bila njegova poželjivost do raznih zabav. Kako nesrečnega čutil se je, če je moral kak večer zaradi pomanjkanja denarja domá biti. Kako rad bi šel na plesno veselico, kako so se mu sline cedile po penečem vinu in kako vtripalo mu je srce po krasnih natakarcih in drugih gospodičinah, s kojimi bi se lahko zabaval, ako bi imel denar! In konec na ta način pregnanega večera — — ! O tem prepričaš se lahko sam, blagi čitatelj, ako storiš korak v razupite kavarne in v slabe hiše, kakeršnih se po večjih mestih ne manjka. V teh prostorih izgublajo se slabo vzgojeni sinovi z razuzdanimi ženskami ter zapravlajo denar, kojega jim je mati znabiti na skrivnem v roko potisnila.

Ali se smemo čuditi, če tak mlad mož v denarni zadregi seže po tujem denarji, ako ima priliko! Poželjivost njegova po raznih zabavah je tako velika, da je ne more nič več brzdati. Le berite časopise in skoraj slehrni dan bodete brali o kakem velikem izneverjenji, tatvini, o raznih obsodbah, samomorih i. t. d., in vse to izvira iz slabe vzgoje v mladosti; le redkokedaj je temu zapeljivost vzrok; pravimo le redkokedaj, kajti dobro vzgojen človek se zna iz ljubezni in spoštovanja do starišev zapeljivcem zoperstavljati.

Še jedenkrat pokladamo starišem prav toplo na srce, da svoje otroke užé v nežni mladosti — ko otrok še govoriti ne zná — varujejo poželjivosti. Otrok se mora užé zgodaj vaditi na red, zadovoljnost, delavnost — in varičnost. Dasi smo užé dovolj povedali, kako je treba z majhnim otrokom ravnati, zdi se nam ta zadeva toli važna, da podamo slovenskim starišem še jedenkrat natančen dnevni red, ki pové, kako je treba n. pr. šestletnega otroka vzgojevati:

Ob 7. uri zjutraj mora vstati ter se s početka s pomočjo matere ali varuhinje, pozneje pa popolnoma sam obleči. S početka gré sevéda vse to nerodno in počasi izpod rok, pa — potrpeti je treba; kmalu bode začel otrok sam ob 7. uri vstajati in se sam oblačiti. Kako veselje je to, ako otrok sam vstane, se sam obleče in pride potem starišem „dobro jutro“ voščiti! Šestletni otrok se mora — sevéda pod nadzorstvom kakega odraslega človeka — poskušati tudi sam umivati. Tudi to s početka ni tako lahko, a potrpeti je treba zopet nekaj tednov, da otrok tudi v tem postane spreten.

Ko je voščil starišem „dobro jutro“ ter odmolil svojo jutranjo molitvico, naj zajutrukuje. Otroka treba je tudi navaditi, da pred vsakim obedom za stariše in za-se pristavi stole k mizi, po obedu pa jih zopet nazaj na odločen prostor postavi; sam mora sestiti zadnji k mizi, in na zadnji prostor in od vsake jedi naj dobí zadnji, sevéda toliko, kolikor potrebuje; če je pa še lačen, mora še prositi in se potem lepo zahvaliti. Na prošnjo in zahvalo moramo posebno strogo in dosledno paziti.

Stole bi sevéda dekla prav lahko in še bolj hitro k mizi in od mize postavila in marsikatera mati si tudi misli, zakaj bi neki njeni ljubček opravljaj taka dela, koja dekla lahko stori? Draga mati! Otroku sevéda ni treba poselskih del opravljati, storiti pa mora to radi tega, da se užé zgodaj navadi na delo; ni pa treba misliti, da je to malovažna stvar, kajti v vzgoji naših otrok ni nič malovažnega.

Po zajutruku naj gre otrok v šolo, a poprej se pa mora posloviti pri stariših. Pri slovesu ga moramo opomniti, da mora hoditi mirno svojo pot, da se mora ogibati slabih tovarišev in pozdravljati vse predstojnike in znance. Ako dobí otrok v šolo tudi znabiti kos kruha s sabo, ne, zoper to ne rečemo ničesar, vendar je pa bolje, če v šoli nič ne jé; imel bode pa zato opoludne domá večjo slast do jedi, in kosilo mu bode bolje teknilo.

Nikdar pa ne smemo dajati otrokom  $\frac{1}{2}$  ure ali 1 uro pred kosilom kruha ali kaj drugega; to je popolnoma napačno; otrok naj se učí, da je eno uro lačen; to je prav malo pomanjkanja.

Umeje se skoraj samo ob sebi, da molitev pred jedjo in po jedi ne smé nikdar izostati.

Po kosilu in popoludne po šoli naj bode otrok prost, da se lahko igra na prostem zraku, če je ugodno vreme; navaditi ga pa moramo, kako naj se igra in prav je, če se včasih tudi sami ž njim igramo.

Ako je dobil otrok v šoli naloge za dom, mora iste sam zvršiti; stariši mu pri tem nikdar ne smejo pomagati. Več o tem povedali smo užé spredaj pri oddelku: „domače naloge“.

Ob osmi uri zvečer mora biti otrok užé v postelji; zato mora užé pred osmo uro večerjati in opraviti večerno molitev. V tem oziru moramo biti posebno vztrajni in to po zimi in po letu.

Rekli smo zgoraj, da se mora otrok navaditi sam oblačiti; istotako se mora navaditi, tudi sam slačiti in potem obleko na odločen prostor zložiti.

Vsako delo, koje otrok lahko sam zvrší, mora sam zvršiti; streči in pomagati mu ne smemo.

Dva vzgleda: Sedemletna Marijca prosi svojo mater za višnjevi trak, s kojim se je maloprej igrala. Mati pravi: „Trak je spravljén v predalniku v spalni sobi; pojdi ponj!“ Deklica ga gre iskat in čez par minut pride nazaj z izgovorom, da ga ne more najti. Mati pa prav dobro vé, da je trak tam, kakor je ji povedala; zato ji reče, da je površno iskala ter jo zapodí še jedenkrat iskat. Otrok bi zdaj znabiti utegnil reči, da ne mara več za trak, samo, da bi ga ne bilo treba iskati, a mati pa pristavi k povelju tudi še to-le: „Jaz bi sama rada trak videla, le prinesi ga!“ in to se mora točno zvršiti.

Mali Matiček bi rad imel zopet svojega lesenega konja, s kojim se je užé večkrat igral. Mati mu pravi: „Konj je pod streho na desni strani pri vhodu; pojdi gori in poišči ga, dekla te bode pa spremila“. Matiček gre takoj v podstrešje in dekla pa za njim, da ne pade. Pod streho išče sam toliko časa konja, da ga najde in potem ga prinese zopet doli, dekla ga pa spremlja.

Kakor smo otrokov dnevni red načrtali, prav tako tudi ta dva vzgleda in mislimo, da taka vzgoja ni prestroga, — ni prenapeta.

Premen za otroke je v življenji dovolj. Zdaj pridejo k starišem prijatelji, zdaj stari stariši, zdaj botre in tete, koji ne prinesó otrokom samo mnogo igrač, ampak se čestokrat tudi prav po otročje ž njimi igrajo.

Poželjivost se pri otrocih pokaže najprvo pri jedi in pijači. Čisto naravno je sevéda, da morajo dobiti vsaki dan potrebno hrano, a ljubezen starišev do otrok napravi pa v tej zadevi mnogo napak. Ker je otrok znabiti zeló slaboten, ga stariši silijo, da mora prav mnogo jesti; ne pomislijo pa, da nezmerno uživanje jedí več škoduje, kakor koristi in da je otrok brž ko ne prav radi tega tako slabih lic, ker ga preveč silijo z jedjo in pijačo. Nekaj pa vender s tem dosežejo; otrokov mali želodec navadi se polagoma jedí tudi brez lakote, torej brez potrebe vzprejemati in radi tega postane nezmerno uživanje jedí stara navada; radi tega postane otrok nezadovoljen, če le toliko jé, kolikor potrebuje za svoj telesni razvoj, ampak hoče imeti vedno nabasan želodec.

Nezmerno uživanje jedí in pijače je poželjivost, koje otrok prvotno ni poznal, postala mu je pa zdaj užé nekaka potreba. Zdravniško je dokazano, da mnogi ljudje več jedó, kakor potrebujejo. Otroci se pri jedi navadno ne zdržujejo in prav radi več zahtevajo, kakor potrebujejo. Poseben vzrok je užé, če otrok malo jé; navadno izvira to iz telesne slabosti ali pa duševne razburjenosti; v obeh slučajih je pa nezmerno uživanje jedí in pijače škodljivo. Nikdar ni treba siliti otroka jesti, če pravi, da je sit. Ako gre slučajno znabiti jedenkrat še nekoliko lačen od mize, to prav nič ne škoduje, ampak več koristi, kakor, ako bi šel s prenabasanim želodcem od mize. Stari pregovor, ki pravi, da moramo takrat nehati jesti, kadar nam najbolj diši, je prav resničen. Otrok, ki je v svoje igre ali delo tako zamišljen, da pozabi na jed in pijačo, je več vreden, kakor tisti, ki misli vedno na jed in komaj čaka, da sede k mizi.

Pa ne samo to, da otroci preradi postanejo nezmerni v jedi in pijači, ampak nekateri stariši jih učé tudi razločevati jedí in pijače po okusu, da vedó, kaj je bolje ali slabeje, dočim se preradi in prezgodaj sami od sebe naučé, jedí izbirati. Nekateri stariši mislijo, da mora otrok vse jesti, kar pride na mizo in v veliko nesrečo otrok še najprvo; taki stariši mislijo, da je to kaka pregreha, če sami boljše jedí uživajo, otrokom pa dajó bolj navadno hrano; če otrok neče jesti, hvalijo jedí, kakor vedó in znajo in otroku vcepi se pa na ta način poželjivost do dobrih jedí in pijač prav metodično, in potem se pa čudijo, kako je to, da njihov otrok sladkarije kupuje in tudi včasih domá denar krade. Tega, kar ne morejo umeti, ker so vender, sevéda po njihovem mnenji, otroka vedno k dobremu napeljevali. Da bi bili pa sami temu krivi, tega nikakor ne verjamejo, kajti ljubezen do otrok naredí take stariše gluhe in slepe.

Ni treba misliti, da bi bila kaka pregreha, če otroci ne dobé od vsake jedí, koje uživajo stariši, kajti vsaka jed, ki je neškodljiva in še celó zdrava odraslim ljudem, ni vselej otrokom dobra, in gledé pravnosti otrok je še celó zeló dobro, ako vidijo, da imata oče in mati pri mizi kaj boljšega. Najbolj navadna in priprosta jed je otrokom najbolj tečna in zdrava, posebno če je začimbena z lakoto, vled česar se marsikateri otrok odvadi tudi sladkarij.

(Dalje prih.)

## Svitoslav i Danica.

XXX. 1877. V pričujočem letniku so pesmi kolikor že njegove: Pomagaj nam Marija! poslovenjena str. 13 v 7 kiticah p. „V življenja teži, v hudi sili, — Če vsako upanje je preč, — Če se nobeden te ne usmili, — Ne ver'ješ že v molitev več; — O moli véрно, ti kristjan: Marija, ti pomagaj nam! itd.“ — Sv. Ciril in Metod (str.

94); Ne boš, framason (str. 220); Hvala duhána (str. 23) v 9 razstavkih. Na primer bodi:

- |   |  |
|---|--|
| <p>1. Duhán! duhán! predraga vseh rastlin!<br/>Kolumbu hraniš ti povsod spomin,<br/>Po tebi Pane, Hernandez sloví,<br/>Nikotu imé nikdar se ne izgubi . .</p> | <p>9. Če v škatlici, duhán, je tebe dost',<br/>Enaka vsaka mi je narodnost:<br/>Če si Tirolec, Oger al' Hervat,<br/>Si mi priljubljen, kot edini brat.</p> |
|---|--|

Vrednikove so pa opazke gotove: Tabak, Herba Nicotiana; Italijani, Francozi, Angleži, Nemci tobak kadijo (fummare, fumer, to smoke, rauchen); Arabci in Slovenci ga pijejo (ešreb dohán, pijem tobak), Rusi, Čehi in dr. ga kurijo (kurit', kouřiti), Hervati pušijo; Madjari kadé, pipcajo ali pa tabakajo (füstölni, pipázni, dohányozni). — Kmali potem ko so tobak znali puhati, piti, jim to ni bilo dosti, temuč jeli so ga celó v nosnice, in nekteri še celó v usta tlačiti: nosljati, čikati; poslednji izmed teh so naj večji pujsi! —

Pij IX katoliški mladini (str. 1). Beseda staršem za novo leto (2). Marijin poslanec. Maša brez duhovna ali „pruski blagri“ (str. 13). Pogovori. Če je nauk luteranstva svet? Nekteri bogoskrunski nauki Lutra in drugih reformatorjev (XIX—XXII str. 25—305). Kje je omika in človekoljubje? Laški mladi blagri (38). Terpeča Cerkev na Laškem. Ali naj Matica slovenska Slovencem vero zatira (60)? Pirhi za veliko noč. Ali tudi ti kolneš (86)? Moževanje treh Amerikancev . . Časniki in njih sleparstvo. Čudeži in studenčnica v Lurdih. Jordanova voda. Heilbron. Kopel Betezda v Jeruzalemu in protestantje (New-York. Kirchtz. str. 122). Petdesetletnica Pija IX, Hervaško in Jutrovo (129). Mlad dijak je zmagal prazni strah (142). Possumus in Non possumus: Poštenost in postavnost malega dečka (150). Nekoliko o Pijevem godu za prijatle in sovražnike. Vošilo sv. Očetu Piju IX o preslavni škofovski petdesetletnici 3. rož. (poslovenj.). Pij Veliki vabi na veliko večerjo. Smert pobožne deklice spreoberne luteranskega očeta (222). Kam derví liberalizem in framasonstvo. Dvogovor med Kavurjem in Ratacijem (235). Dvanajst aposteljčkov. Janezek in Jožek se nebéščata in pogovarjata (262). Gobovček ali branje o desnem razbojniku. Rozalija Homan (279). Kardinal Antonelli. Ta-le bo dobra za Božič itd.

Vljudno vabilo k naglemu naročevanju na cerkveno-politiški časnik z imenom: Zgodnja Danica za l. 1878. Dvé reči ste znani vsakemu verlemu Slovencu in katoličanu. Ena je, da leto h koncu gre; in druga, da se mora na „Zg. Danico“ naročiti, ako hoče, da mu bo vsak petek skoz leto prisvetila v hišo s celo polo poštenega, podučnega, spodbudnega, vedrilnega blaga, pa ob enem tudi vsakterih novic, ki se godé po vesoljnem svetu. Čast Bogú; vojsko satanu; ljudem poštenost, srečo, blaženost! Tega se bo naš list držal tudi v prihodnje. Toraj bodi Slovencem živa skerb: prav obilno naročevati se na „Zg. Danico“. Hvala blagim dopisnikom in naročnikom ter prošnja za stanovitnost, vsim pa Božja pomoč in veselo novo leto (416)!

**XXXI. 1878.** Za novo leto v premislik Prijatlom — Neprijatlom Pija IX. Iz 36. psalma, s posebnim posnetkom v nevezani besedi, kjer se pravi na pr.: „Za sedanjí čas zlasti je kar nalaš pripraven ta psalm, da naj bi ga posebno posvetni ljudje čitali in premišljevali. Sveta Cerkev s svojimi zvestimi verniki je tako rekoč v ognjeni peči mučenstva. Temni oblaki terpljenja so razpeti nad življenjem vernikov, kakor so viseli nad življenjem njih božjega Začetnika . . . Koliko krivic, stiskanj, preganjanj, sleparstev, obrekovanj in vsakterih napák bodo pošteni verniki najberže tudi v letu 1878 imeli terpeti od brezbožnih, nevernih, odpadnih in sploh hudodelnih ljudi! Dobro orožje, hladilno zdravilo zoper vse to in tako je 36. psalm“. Na primer bodi:

- |   |  |
|---|--|
| 1. Nad brezbožnim se nikar ne serdi,<br>Le pravico delaj in jo terdi;<br>Zlobnim ne zavidaj bégle sreče,<br>Zoper njé ne vнемaj se goreče . . | 35—36. Vidil sem, mogočno na višavo<br>Grešnik stégal je ošabno glavo;<br>Drugič pelje spet ondod me cesta:<br>Ni b'lo več ga, ne stopnjé, ne mesta. |
|---|--|

Pozdrav svetemu Očetu Leonu XIII (str. 74). Za zlato sv. mašo preč. P. Benvenuta 29. sept. 1878 (str. 315). Umetno vošilo sv. Očetu Leonu XIII za god (str. 142). Naslednje učeno kabalistično-kronografiško vošilo g. A. Kovačiča, duhovna djakovske škofije smo prelepo bronsirano s hvaležnostjo prejeli, in naj ga s pridjano slovensko prestavo podamo tudi našim rojakom, zlasti učenim gospodom v ver-tanje in študiranje“. Tako-le je pa

#### Poslovenjeno.

Kralj zvišeni vesoljnega svetá In svete Cerkve blaženi Vodník, Ki záliša te krona trojnata, Zveličarja na zemlji zastopník! Zdej godujoč na Stolu papeškem stojiš, Nezmotni — vero Kristusovo učiš! Lej, srečni svet: trinajsti je León,	Preblago luč nam prosi z neba on, Ki v ukih, spisih, pesnih je sloveč, Zato duhovstvo, človek vsak goreč Z veseljem srečo mirno naznanuje, Ob enem dviga glas se Aleluje. Leona Bog naj mnogo let živi! Duhoven vernikom molit' veli.
--	---

Ki svoji Cerkvi, družbi ter človeški  
Dal mir na zemlji bo, je Kralj nebeški.

Spisal je Jeran tudi na pr.: Posvetno razveseljevanje (str. 3). Škofovska petin-dvajsetletnica v Smirni (26). Papež Pij IX so umerli. „Ljudje Pija IX niso hotli rešiti iz ječe, jih je pa Bog rešil . . . Pij IX. so mertvi! Vesoljni katoliški svet žaluje. Jokalo je tudi ljubljansko ljudstvo preteklo nedeljo, ko so pridigarji v stolni cerkvi ome-nili, da predobrotni Papež so umerli. Žalujte Slovenci, in Kranjci posebej Poznali so vas dobro Pij IX in še pred malo tedni, ko je bil neki Ljubljančan pred njimi, so z veseljem ponavljali besedo „Ljubljana“. Žaluj tudi „Danica“, ki si bila večkrat od Njih posebej in osebno počislana s prelepimi pismi v čast in pohvalo našega naroda, kateri je med drugim tudi po katoliškem društvu za Kranjsko ravno pod Pijem IX postal znan in čislán v Vatikanu in v očéh najvišega duhovnega Pastirja na zemlji itd. (str. 49). Posebnosti o Pijevi smerti. Zadnji trenutki sv. Očeta. Duhovni testament Pija IX do vsih vérníkov in njegovo pojasnilo. Zmaga Pija IX nad nasprotniki. Pij IX po smerti. „Bog je o smerti Pija IX nasprotnikom in sovražnikom sv. Cerkve roke vklestil in jezike zmešal. Pokazal je prav očitno, da On je tisti, ki ima kermilo in vajeti sveta v rokah; ne pa liberalni sovražniki Cerkve Božje (str. 65)“. — Papeža imamo! Papež Leon XIII. Kronanje novega papeža Leona XIII (74). Dva bivša kralja — Viktor Emanuel Pošte-novič (Galantuomo) in Pij IX (75). Kakošni galantuomini so tagblattmožje (85)! Olika, omika, civilizacija, poštenjaki, divjaki (109). Kaj smo podedovali mi katoličani po Piju IX? Šmarnice: „Že šmarnice nežne cvetó, — Se v venec vertnice pletó, — Da krasnega maja — Se slava obhaja — Cvetlici Mariji lepó (129)“. Rim, Anglija in Rusija (147). Ljubezen do sovražnikov. Če Bizmark pojde v Kanoso (163)? Recimo ktero o preklinovanji I—IV. Prusko-nemški verski in politiški razpor, pa čudna svoboda. Gada ne v hišo ali Kužljivi časniki (194)! Leon XIII (s podobo) in njegova načela (212). Nunske šole in žolčni Tagblatt (219). Čegav je otok Ciper? In še kaj družega. „Da-našnjemu listu (30.) je pridjana priloga . . Einige Worte gegen den Artikel: Der naturwissenschaftliche Materialismus von Dr. H. M. Gartenauer (Jahresb. d. Laibach. k. k. Obergymnasiums 1878)“. Po tej izvrstni razpravi so vravnani sestavki: Grudomoljstvo ali materijalizem I—III. — Poblázevanje Pija IX. Današnji

obrekovalci enega papežev in učenost. Začetek in konec nekega lažnjivega preroka (275). Strašna šiba Božja — lakota v Kini. — O pretepih in pobojih. To je gerdo, gnjusno, nepošteno, vsemu narodu škodljivo, strahovito pregrešno: „Slovenec ni, slovenska je le spaka, — Ki zdrži v ravs in kavs jo kozja dlaka!“ — Zakaj hočejo liberalci odpraviti praznike (302)? Prikazni in znamenja v 19. stoletju (318). Dva groba in njun razloček (330). Ubi Index — ubi olika? Čertice iz nagovorov Pija IX do romarjev (357).

Pogovorček. Janko. Kaj meniš, Jurko, v katerem oddelku je največ judov v Ljubljani? Jurko. Mislim, da po starem tergu. Janko. Zakaj to meniš? Jurko. Zato, ker tam je največ štacun odpertih ob nedeljah in praznikih (359).

Bleiweisovanje: Kaj tacega, kakor je bilo 18. in 19. tega mesca (nov.), Ljubljana še ni vidila. To je splošna misel. Slovenski narod je pokazal, da je hvaležen, iz polnega serca hvaležen svojemu dobrotniku in buditelju dr. Janezu Bleiweisu . . . Bog živi še mnogo let verlega gospoda jubilanta! Bog daj, da bi mu to neslišano veliko preslavljanje na zemlji teknilo tudi v boljši — neminljivo slavo (371)! — Pij IX Blaženi (385). Ali so to ne mara zgolj primerljeji (399)?

„Dva in trideseti letnik prične naš katoliški cerkveni tednik z novim letom 1879 in ima do Vas, spoštovani Slovenci, tri prošnje: Perva prošnja: Naročite se! — Druga prošnja: Naročite se urno! — Tretja prošnja: Naročite se mnogi na Zgodnjo Danico! Poznate jo dobro, ker hodi k Vam že toliko let. Pa hvaliti se ne smé, grajati se neče; torej pristavi le še tri zahvale: 1. Hvala naročnikom! 2. Hvala pisateljem! 3. Hvala čitateljem in spolnovalcem njenih nasvetov; vsim pa obilna plača od Boga in prav veselo, blago, srečno novo leto! Pomoč Božja, Naše ljube Gospé presvetega Jezusovega Serca, in dobrih pisateljev Danici in vsim ljubim Slovencem za novo leto (416)!“

Tone pod lipo, ali: Zmota in spoznanje je spis, ki ga je sestavil Svito-slav v Glasih katoliške družbe za Kranjsko (III. in IV.) l. 1878 str. 5—26 v razdelkih: I. Študentovska maša v Šenklažu. II. Kaj zadene preklinjavca, ponočnjaka, bogoskruneža? III. Povračuj dobro za hudo! IV. Šola pod lipo. V. Pokop. VI. Pojasnila.

32. Šmarnice Marije Device. Šesti (t. j. sedmi) letnik. Spisal in na svitlo dal L. Jeran, duhoven ljubljanske škofije. V Ljubljani 1878. 12. 255. Zal. Gerber. Tisk. Blaznik. — V letošnjih Šmarnicah bote vsak dan slišali: 1. eno lastnost Marije Device na naše življenje obrnjeno (p. Marija zgled nedolžnosti, tolažilo spokornikov, naša luč, naša Zgodnja danica, naša vinska roža, naše sidro, naš biser, naš studenec, naša Kraljica, varhinja, posebej ljubljanskega mesta; prim. Emminger); 2. tri vprašanja; 3. sklep; 4. kratko molitvico; 5. bote dobili Šmarnico za dom.

## Domoznanstvo kranjske vojvodine.

Spisal **Iv. Lapajne.**

(Dalje.)

Goratan je bil središče vseh Slovencev, tudi kranjskih in štajerskih. Tukaj so imeli svoje lastne vladarje, če tudi so bili odvisni zdaj od Obrov, zdaj od Bavarcev in Frankov. Zoper Obre prosi pomoči prvi po imenu znani knez Borut Bavarce; ž njihovo pomočjo so bili Slovenci Obre premagali, ali sami so morali bavarsko nadoblast pripoznati in poslati v priznanje Borutova sina Karast (Gorazd) in Hotemara, ki sta bila na bavarskem dvoru izrejena v krščanski veri. Borut je umrl l. 750. Naslednika sta mu bila Gorazd (um. 754) in Hotemar (um. 769). Oba sta krščansko vero razširjevala. Velik del Slovencev se je uprl zoper novo vero in tuje vladarje. Bili so krvavi boji

(l. 772.), in poganski Slovenci so bili od Bavarcev premagani. Bavarci sami so pa prišli s Slovenci vred pod frankovsko višjo oblast (788). Franki so premagali še Obre, ki so bili prišli čez slovenske pokrajine v Furlanijo in na Bavarsko. Karol Veliki (prav za prav njegov sin Pipin) je pretolkel z furlanskim vojvodom Erikom in panonoskim (morebiti slovenskim) Vojnimirom najvažnejši v ar (obroč-trdnjavo) Obrov med Dravo in Tiso (791—796). Uplenili so Obrom toliko zlata, da se je živež v prihodnjih 10 letih za eno tretjino podražil.

### **Življenje Slovencev v dōbi Obrov in Bavarcev.**

Stari Slovenci so bili pošten národ brez potuhnenosti in hudobije. Zakon jim je bil svet, čislali so družbinsko življenje, bili so zvesti in prijateljski. Gostoljubnost so posebno visoko cenili. Vsak tujec je bil z veseljem vzprejet pod streho naših starih pradedov, kateri so mu postregli z najboljšim, kar je hiša premogla. Ako so bili napadeni, iskali so si zadoščenja tudi z orožjem v roki; ali ker niso bili složni in edini nasproti vkupnemu sovražniku, zato ni bila njihova bramba pred tuji izdatna.

Krščanske vere so se slovenski plemeniči branili in se zoper krščanske učitelje upirali, kakor zoper sovražnike. Od tod izvira, da so sužnjim deklam dali ime krščenica, ime, ki se je na Kranjskem do denašnjega dné ohranilo.

Živeli so stari Slovenci v zadrugah, več rodovin enega pokolenja vkupaj. Zadruga je imela prvotno isto ime, kakor kraj, vas, kjer je bivala. Ostankov staroslovenskega življenja je malo več. Očitno kažejo priimki, ki se z imenom kraja enako glasé, na nekdanje zadruge, zlasti če imajo vaščani s svojo vasjo vred enako poimenovanje.

Več zadrug se je združilo v župo ali županijo, katero je vladal župan ali drugače imenovan vladar. O vkupnih, občinskih zadevah pogovarjali so se starešine, možje, ki so stali zadrugam na čelu.

Običajne zakone, ki so jih imeli stari Slovenci, pustili so jim prvotno Bavarci, a pozneje so vpeljali Franki svoje zakone.

Slovenec je bil v prvi vrsti poljedelec, ki je s svojim sosedom v miru in prijateljstvu živel, ako ga je le tudi ta v miru pustil in mu ni škode delal. Stari Slovenci so bili pogani še dobrih 200 let po svojem prihodu v sedanje slovenske dežele. Najvišji bog jim je bil Svarog, stvarnik nebes in zemlje; Perun jim je bil bog groma, ki je imel solnce in ogenj v svoji oblasti. Solnčnemu bogu na čast so se poleti po gorah žgali kresovi, po zimi peli kolednice. Na posebnih krajih so bili žrtveniki, kjer so duhovniki bogovom darovali. Na otoku bleškega jezera je bil po pripovedki tempelj poganskih Slovencev.

### **Kranjsko pod frankovsko oblastjo.**

Karola Velikega meč je ustanovil ob mejah svoje velike države marke. Marko (mejna dežela) nad Dravo izročil je vojvodi Geroldi, marko pod Dravo vojvodu furlanskemu, Eriku. Oba sta se bojevala zoper Obre in one Slovence (Hrvate), ki se niso hoteli podvrči Frankom; oba sta padla v boju: Gerold 799 pri Lovrani v Istri in Erik pri Trsatu (pri Reki). Erikova naslednika sta bila Kadolah in Balderik, Geroldova pa Goteram in Wernar.

Začetskoma so Franki prepustili domačim knezom vodstvo podložnega ljudstva, samo da so davek plačevali in vojake dajali.

Po Karolovi smrti se pa podložnim Slovincem ni več toliko samostalnosti porivoščilo, kar je vstajo provzročilo. Ljudevit, vojvoda v Slavoniji med Dravo in Savo (tudi deli Kranjske, Dolenjske, Metlika) se je uprl zoper Franke. Na tihoma sta ga podpirala Carigrad in patrijarh Oglejski Fortunat, ki je imel takrat svoj sedež v Gradu ob Jadran-

skem morji. V letih 819—823 so bile te praske med Franki in Ljudevitom, katerim so pomagali sosedni štajerski, kranjski in dalmatinski Sloveni, a brez uspeha. Dolgo se je branil Ljudevit v svoji trdnjavi (Sisek), a ko se mu je nova močna vojska približevala, zapustil jo je in se podal k Srbom, kjer je bil zavratno umorjen. Dežela med Savo in Dravo je prišla zdaj pod frankovsko oblast. Da bi Furlansko marko Franki boljše zavarovali pred napadi sovražnikov (taki so bili n. pr. Bolgari, ki so v l. 825.—829. razsajali po slovenskih pokrajinah), razdelili so jo na 4 dele ali grofije, in sicer na Furlansko, Istro (z Liburnijo, Kras, Reka), Spodnjo Panonijo (med Dravo in Savo) in na Karantanijo (s Kranjsko). Na Gorenjskem so bili postavljeni frankovski grofje (kot tak se imenuje neki Helmojn), in ne več domači knezi.

## Slovenske šolske knjige,

ki so v letošnjem zapisniku razglašene, da se rabijo v občnih ljudskih, meščanskih in enakih šolah.

**Knjige za krščanski nauk.** Mali katekizem. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Broš. 7 kr.

Krščanski katoliški nauk. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezan 25 kr.

Mali katekizem. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Broš. 6 kr.

Veliki katekizem za ljudske šole. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezan 30 kr.

Sveti listi in evangelji za nedelje in praznike celega leta in vse dni svetega posta. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Veljā vezan s platnenim hrbtom 46 kr.

Zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze za ljudske šole; po nemško spisal dr. J. Schuster, poslovenil Anton Lesar. Z 1 čelno in 99 podobščinami med zgodbami in z 1 zemljevidom (svete dežele). Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezane 50 kr.

**Berila.** Začetnica in prvo berilo za ljudske šole; spisal Ivan Miklosich. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezana 24 kr.

Drugo Berilo in slovnica za občne ljudske šole. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezano 35 kr.

Tretje Berilo za ljudske šole. Na Dunaji 1880. v c. kr. zalogi šolskih knjig. 40 kr.

Četrto Berilo za ljudske in nadaljevalne šole. Sestavil Peter Končnik. Na Dunaji 1883, v c. kr. zalogi šolskih knjig. 60 kr.

Praprotnik A. Abecednik za slovenske ljudske šole. V Ljubljani 1883. pri Matiju Gerber-ji. Stane vezan 20 kr.

Razinger A., Žumer A. Abecednik za slovenske ljudske šole. V Ljubljani 1880. pri Kleinmayru in Bambergu. 20 kr.

Razinger A., Žumer A. Prvo Berilo in slovnica za 2. razred 4- in 5-razrednih ljudskih šol. V Ljubljani 1885. pri Kleinmayru in Bambergu. Vezano 24 kr.

Janežič Anton. Cvetnik. Berilo za slovensko mladino. I. del. 3. natis. V Celovcu. Založila družba sv. Mohorja. Cena 70 kr. (Za meščanske šole in za 5. razred petorazrednih ljudskih šol.)

**Slovensko-nemške slovnice.** Slovensko-nemška začetnica za občne ljudske šole; sestavil Ivan Miklosich. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezana 20 kr.

Slovensko-nemški Abecednik; sestavil Karol Preschern. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. 1884. Vezan 35 kr.

Žumer A., Razinger A., Slovensko-nemški Abecednik. V Ljubljani 1880. pri Kleinmayru in Bambergu. 25 kr.

**Slovnice.** Slovenska slovnica za občne ljudske šole, spisal Peter Končnik. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. 50 kr.

Praprotnik A. Slovenska slovnica. 6. popravljenega in pomnoženega natisa. V Ljubljani 1887. pri R. Milicu. Vezana 32 kr.

Praprotnik A. Spisje v ljudski šoli. V Ljubljani pri Gerber-ji. 32 kr.

**Računice.** Močnik, dr. Franc, vitez. Prva računica za slovenske ljudske šole. Broš. 8 kr. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig.

— — Druga računica. Broš. 12 kr.

— — Tretja računica. Broš. 13 kr.

— — Četrta računica. Broš. 16 kr.

— — Peta računica za jedno-, dvo- in trirazredne ljudske šole. Vezano 20 kr.

**Pevske knjige.** Nedvčd Anton, Slavček. Zbirka šolskih pesmi. V Ljubljani. 1879. Samozaložba. 1. stopinja 20 kr., 2. stopinja 20 kr., 3. stopinja 30 kr.

**Knjige za naučenje v drugem jeziku.** Prva nemška slovnica za občne ljudske šole. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezana 24 kr.

Druga nemška slovnica za občne ljudske šole. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezana 36 kr.

Tretja slovenska slovnica za občne ljudske šole. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. Vezana 30 kr.

Navod k naučenji italianskega jezika za slovenske ljudske šole; spisal Anton Valentič. Na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih knjig. I. del 1884. 20 kr. II. del 1887. 42 kr.

## Šolska letina.

Šolsko poročilo c. kr. višje gimnazije v Ljubljani za 1889. l. kaže učiteljsko osebje za obligatne in neobligatne predmete. Prve je poučevalo 35, druge 5, vkup 40 profesorjev in učiteljev. Dijakov je bilo 828 v 21 šolskih razredih; mej temi 702 Slovenca, 115 Nemcev, 7 Lahov, 3 Hrvatje in 1 Čeh. — 116 dijakov je uvrstjenih v prvi red z odliko in 460 v prvi red. Prihodnje šolsko leto 1889/90. se bode začelo v 17. dan septembra 1889. l. s sv. mašo k sv. Duhu. Druge vzprejemne preizkušnje bodo v 16. in 17. dan septembra t. l.

Letno poročilo državne višje realke v Ljubljani za šolsko leto 1889. ima na čelu zelo zanimljiv in veliko vreden spis „Florenbilder aus den Umgebungen Laibachs“ (spisal prof. Viljelm Voss).

V tem obširnem sestavku predstavlja nam gospod pisatelj: Ljubljanski Grad, Golovec, Rožnik, okolico Ljubljansko, Fužine, staro savsko nabrežje pri Stožicah, savsko dolino pri Medvodah, dolomitsko gorovje pri Polhovem Gradcu, Šmarno Goro, Bled, dolino Vrata pod Triglavom, Vini Vrh pri Borovnici, premogovo jamo v Zagorji, ter nam pripoveduje, kake rastline se na teh krajih nahajajo, katere so za te kraje posebnost. Zadnji odstavek razpravlja glivne epidemije na Kranjskem. Ves sestavek pisan je tako prijetno

in s toliko ljubeznijo do predmeta, da v čitatelji pospešuje ljubezen do ožje domovine in vzbuja veselje za znanstvo, zlasti za botaniko. Vsakdo bode ta sestavek z velikim zanimanjem in s pridom čital in bode gospodu pisatelju za jako poučno berilo hvaležen. — Šolski statistiki povzamemo, da je velika realka koncem šolskega leta imela 303 dijakov, mej temi 145 Slovencev, 134 Nemcev, 5 Hrvatov, 3 Čehe, 16 Italijanov. Mej temi je bilo 16 odličnjakov, 214 dobilo jih je prvi red, 38 jih bode izpit ponavljalo. Šolnine se je plačalo 6850 gold. Štipendistov bilo je 17, vse štipendije so iznašale 1244 gld. 10 kr.

Letno poročilo I. mestne peterorazredne deške ljudske šole v Ljubljani za šolsko leto 1888/89. kaže, da je ta šola imela začetkom leta 405, koncem leta 407 učencev. Po narodnosti bilo je 419 Slovencev, 8 Nemcev. Za višji razred sposobnih bilo je 324, nesposobnih 82. Poučevali so na tej šoli gg.: Janez Smrekar (veronauk), Ivan Belè, Josip Maier, Val Kumer, Andr. Praprotnik (nadučitelj, vodja), Josip Travnar, Maks Josin, Jakob Furlan. — V pripravljalnici za obrtno šolo bilo je 118 učencev, po narodnosti 178 Slovencev, 3 Nemci.

Letno poročilo II. mestne peterorazredne deške ljudske šole v Ljubljani 1888/89. kaže, da je ta šola imela začetkom leta 633, koncem leta 598 učencev, mej temi je bilo 624 Slovencev, 8 Nemcev. Za višji razred sposobnih bilo je 390, nesposobnih 101. Na pripravljalnici za obrtniško šolo bilo je posebej 145, oziroma 112 učencev. Poučevali so na tej šoli gg.: Belar Leopold (nadučitelj in voditelj), Smrekar Janez (katehet), Armič Leopold, Krulec Ivan, Žumer Andrej, Bahovec Fran, Hribar Josip, Kokalj Fran, Razinger Anton, Raktelj Fran, Pavlin Fran.

## P o z i v !

Podpisano uredništvo daje na znanje, da prireja IV. izdajo svojega

### „Popotnik-ovega koledarja za slovenske učitelje“ za 1890. leto.

Da se učiteljski osobni imenik (šematizem) v tej izdaji pospne do neke popolnosti, vabimo vse p. n. učiteljstvo slovensko k sodelovanju.

V prvi vrsti prosimo slavna šolska voditeljstva, da nam blagovoljno naznanijo.

1. Število otrok ob koncu šolskega leta, oziroma po stanju z 15. avg. t. l. in sicer: a) dečkov in deklic, ki so dolžni šolo obiskovati, t. j., ki stojé v starosti med 6. in 14. letom; — b) dečkov in deklic, ki šolo obiskujejo. (Kranjski in primorski p. n. gg. voditelji naj zapišejo vsakdanje učence posebej in ponavljalne posebej).

2. Vse spremembe, ki so se, ali z ozirom na zavod sam, ali gledé učiteljskega objekta na njem vršile od 1. novembra 1888. l. do sedaj (15. avgusta), oziroma, ki se bodo v kratkem še gotovo vršila. Naj se ne pozabi na učiteljske osebe, ki so v tem letu iz učiteljstva izstopile (vzrok izstopa). — Ker se je od več strani izrekla želja, naj bi šematizem zadržal tudi vpokojene učiteljske osebe, tako prosimo, da se nam naznanijo tudi

3. imena, karakter in slednja služba ter natančna adresa takih vpokojenih gg. tovarišev, ki eventualno v šolskem okrožji prebivajo.

4. Tudi, če se je znabiti izpremenilo kaj gledé zadnje pošte itd. itd.

V drugi vrsti — in to posebno — prosimo pa vse tiste častite tovariše in ljubeznjive tovarišice, gledé katerih se nahajajo v III. letniku „Popot. koledarja“ kakoršni koli

napačni podatki, naj blagovolijo nam dotične nedostatke natančno obznaniti, ter uredništvu pripomoči, da je popravi.

Sploh bodemo za vsako dobrohotno opazko in za vsak nasvèt hvaležni ter se tudi nanj ozirali, ako le ne prekorači okvirja, v katerem se nam je gibati.

Ker nam je mnogo na tem, da zagleda „Popotnikov koledar za slovenske učitelje“ za 1890. l. užé vsaj meseca novembra t. l. beli dan, pač nujno prosimo, da se dotični popravki, oziroma podatki dopošljejo najpozneje do 18. avgusta t. l. podpisanemu uredništvu, katero se za vsako uslugo užé naprej zahvaljuje.

Maribor, dné 25. julija 1889.

Uredništvo „Popotnika“,  
Reiserstrasse 8.

## D o p i s i.

**Z Dunaja.** Slaboglasni «Schulverein für Deutsche» je tukajšnja najvišja vlada razpustila. To društvo je bilo pravo ognjišče velikonemške agitacije v Avstriji, in vsak pravi Avstrijec je vladi hvaležen, da ga je uničila.

**Iz Zagreba. Poziv.** Na temelju §. 19. saveznih pravila sazivlje se ovim obća i glavna skupština «Saveza hrvatskih učiteljskih družtava» na 4., 5. i 6. rujna t. g. u glavni grad Zagreb sa sljedećim programom:

a) Za obću skupštinu: 1. Dne 3. rujna biti će predskupština u 7 sati poslije podne u dvorani «Sokola», a iza toga prijateljski sastanak u vrtu Dreherove pivare. 2. Dne 4. rujna u 10 sati prije podne biti će svetčano otvorenje «Hrvatskoga učiteljskoga doma», u dva sata svetčani objed, na večer koncert pak tombola na prekrasne zgoditke preostale od velike lutrije «Saveza». 3. Dne 5. rujna u 9 sati prije podne biti će savezna obća skupština u dvorani «Sokola», a 6. rujna 10 sati prije podne glavna skupština.

b) Program za obću skupštinu: 1. Pozdrav predsjednikov. 2. Pozdravi družtava ili korporacija. 3. Izbor dvaju podpredsjednika i dvaju tajnika. 4. Razprava o nagradjenom pitanju: «Što se od sadanje pučke škole mora zahtijevati, da se ne zanemari njezina uzgojna zadaća?» Izvjestitelj g. Davorin Trstenjak. 5. Predlozi glavnih skupština pojedinih družtava saveza, koji da se po §. 21. saveznih pravila do 1. rujna podnesu središnjemu odboru. 6. Predlozi središnjega odbora. 7. Obnova središnjega odbora i izbor predsjednika «Saveza».

U obćoj skupštini svi članovi vanjskih učiteljskih družtava savjetujući i odlučujući glas na temelju §. 9 saveznih pravila.

c) Program za glavnu skupštinu: 1. Izvješće tajnikovo o radu «Saveza hrvatskih učiteljskih družtava». 2. Izvješće revizionalnoga odbora. 3. Izvješće blagajnikovo o stanju novčanom učiteljskoga «Doma». 4. Izvješće o novčanom stanju svih saveznih družtava. 5. Izvješće gradjevnoga odbora. 6. Predlozi pojedinih družtava i središnjega odbora tičući se uprave «Saveza» s obzirom na spomenuti §. 21. 7. Poslije podne izlet u Šestine.

Posjetitelji imaju platiti 1 for. kada dođu u skupštinu za pristupnicu. U glavnoj skupštini imaju odlučujući i savjetujući glas odaslanici pojedinih družtava, a ostali samo savjetujući glas.

Tko želi, da mu se priskrbi stan, neka se prijavi najkasnije do 25. kolovoza. Štanbeni odbor biti će u «Hrvatskomu učiteljskomu domu».

U Zagrebu, 3. kolovoza 1889.

Središnji odbor «Saveza hrvatskih učiteljskih družtava».

Za predsjednika:  
**Skender Fabković,**  
podpredsjednik.

**Gjuro Kuten,**  
tajnik.

Rezolucije. Da se ne zanemari uzgojna zadaća pučke škole, zahtijeva se:

I. Da pučko učiteljstvo vazda nastoji što više, kako bi se dohvatilo do najuzvišenijega uzgojnoga ideala i kako bi razplamtilo u sebi što veći idealan zanos, idealno pregnuće za najuzvišenijim ljudskim ciljevima. A za to treba: 1. Da se svi učitelji udruže i marljivo sastaju, gdje se bistro pojmovi, razplamćuje zanos, učiteljska svijest i ponos, ljubav za učiteljsko zvanje, a čelići volja za žrtve i za plemenitu prosvjetnu borbu; 2. da se učiteljima poboljšaju još uvijek prebijedne materijalne prilike, kako bi svu svoju snagu mogli posvetiti školi i žrtvovati se za svoje uzgojne ideale.

II. Sav se školski rad neka udesi tako: 1. da se u mladeži uzbudi nutarnji interes za nauku i za sve, što je lijepo i dobro; 2. da se u djece razvija stvararka misao.

U Zagrebu, 3. kolovoza 1889.

### Središnji odbor

„Saveza hrvatskih učiteljskih društava“.

**Z Bleda.** Velika skupščina družbe sv. Cirila in Metoda je bila v 8. dan t. m. v Bledu. Zborovanje se je vršilo prav sijajno pri obilni udeležbi zastopnikov podružničnih in mnogih drugih gostov. Ob 10. uri dopoldne so se udeleženci peljali na otok, kjer je v cerkvi sv. D. M. gosp. dekan Razboršek z asistenco daroval sv. mašo, pri kateri so peli Ljubljanski in domači pevci. Po maši je bilo zborovanje pri Petranu v okrašeni dvorani. Gospod predsednik prof. T. Zupan otvori skupščino z jako umestnim nagovorom, v katerem konstatuje, da viharji, ki so v poslednjem času, žalibože, razburili na Kranjskem narodne kroge, neso segali v družbo, in da so v njej složno delovali duhovni in posvetni člani. Tajnik g. Žlogar potem naznanja, da je zastopanih blizu 50 podružnic. Tu omenjamo, da so prišli iz Trsta g. državni poslanec Nabergoj, prof. Mandić, šolska vrtnarica Micheli in denarničarka ženske podružnice gospodična Nadlišekova. Iz Gorice se je pripeljalo deset zastopnikov. Koroške podružnice so malone bile vse zastopane. Prišli so mej drugimi gg. deželni poslanec Gregor Einspieler, tajnik družbe sv. Mohora prof. Hutter, Šervicelj, več drugih duhovnov in kmetov. S Štajerskega smo videli gg. dež. poslance dr. J. Serneca, dr. Dečka, župnika Voħa. Posebno mnogobrojno zastopane so bile kranjske podružnice.

Tajnik Žlogar čita potem poročilo o družbinem delovanju v preteklem letu. Poročilo je bilo temeljito in s splošnim odobravanjem vzprejeto. Omejilo se ni samo na dosedanje družbino delovanje, temveč razvijalo, kako naj družba v bodoče deluje, da bode dosegla svoj smoter. Družba ima 6720 družbenikov, gotovo lepo število, katero vedno narašča.

Gospod Šervicelj izreka željo, da naj bi se, ako mogoče, napravila slovenska osnovna šola za Velikovsko okolico, ker je mestna čisto nemška. Predsednik obeča, da se bode odbor bavil s tem vprašanjem.

Denarničar g. dr. Vošnjak poroča potem o družbinih dohodkih in stroških l. 1888. Iz računa je razvidno, da je družba imela l. 1888. dohodkov 6667 69 gld., stroškov pa 4029 71 gld. Družbino premoženje je znašalo koncem 1888. l. 10 611 77 gld.

Za nadzorstvo poroča g. vodja in dež. poslanec Fr. Povše, da je nadzorstvo tekom leta dvakrat pregledalo blagajnico ter jo našlo v najlepšem redu. Gotovina je naložena pri raznih slovenskih posojilnicah. G. G. Einspieler želi, da bi se odbor oziral tudi na koroške posojilnice. Gospod dr. Vošnjak odgovarja, da se vselej, kadar se oglasi kaka koroška posojilnica, pri njej naloži zaželeno vsoto, na primer pri posojilnici v Spodnjem Draubregu 1000 gld., katere je pa posojilnica še tekom leta vrnila, ker jih ni več potrebovala. Tudi pri najmlajši posojilnici v Dječkih je družba naložila 500 gld.

Potem je bila volitev odbora, nadzorstva in rabsodništva. Pred volitvijo izreka g. dr. Sernec zahvalo dosedanjemu odboru za njegovo neumorno delovanje, čemur skupščina pritrdi z živahnimi »živiočkici«. V odbor so bili izvoljeni vsi prejšnji odborniki, samo namesto župnika g. J. Žičkerja, kateri je naznanil, da ne prevzame več odborništva, ker mu prevelika oddaljenost brani, da bi dohajal k sejam, bil je po nasvetu g. župnika Voħa izvoljen g. dr. J. Dečko iz Celja. Tudi v nadzorstvo in rabsodništvo so bili izvoljeni dozdani člani.

Po volitvi se je oglašil še g. župnik Bercè od sv. Lamberta ter stavil jako umestni predlog, da naj bi vsaka slovenska župnija postala pokroviteljica družbe sv. Cirila in Metoda z doneskom 100 gld. Družbeni odbor se naj s primerno prošnjo obrne do vseh župnijskih predstojništev in bode gotovo našel povsod povoljen odmev. Nasvèt bil je z obènim odobravanjem vzprejet.

Gosp. Kalan je potem v imenu vseh družbenikov izrekel iskreno zahvalo predsedniku gosp. prof. Zupanu, ki tako izvrstno vodi družbo, tajniku g. Žlogarju in denarničarju g. dr. J. Vošnjaku, katera tako vestno in brezplačno opravljata svoj težavni posel. Obèno odobravanje. Predsednik zatvori potem zborovanje.

**Iz Kranjskega okraja.** Uradna učiteljska konferencija za naš okraj je bila v 7. dan avgusta t. l. v Kranji. Zbralo se nas je v mestni hiši 41 učiteljev in učiteljic; izostala sta le g. Kuhar, ki je šel na Grm in gspdè. Golf zaradi bolehnosti. Predsednik, c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Andrej Žumer, otvori ob 9. uri skupščino, imenuje svojim namestnikom g. Kustra, nadsučitelja v Kranji ter prav prisrèno pozdravi navzoèe. Zapisnikarjema se izvolita gg. Benedik in Cvirn. Predsednik se najprej spominja pokojnega g. Ivana Hoèevarja, c. kr. vladnega svètnika, kot ustvaritelja kranjskih šol, prijatelja učiteljev in za napredek vnetega moža. V znak

sočutja vstane skupščina s sedežev. Potem nam g. predsednik poroča o premenah pri učiteljskem osebju v zadnjem šolskem letu, naznani nekatere imenitnejše ukaze ter preide k poročilu o nadzorovanju. Šolska poslopja so največ v dobrem stanu, a nekatera so preveč vlažna. Zato naj se sobe pridno prezračujejo; skrbí naj se, da se napravijo ventilacije, kjer jih še ni. Notranja oprava je večinoma dosti dobra. V vsem okraji je bilo za šolo gdnih otrok 5339; od teh je obiskovalo šolo 4485 otrok t. j. 84%, 3% je bilo postavno oproščenih, 13% pa zaradi daljave ni hodilo v šolo (med temi 2% iz Sorice, kjer vse leto ni bilo učitelja). Ponavljalna šola je štela 1144 otrok, a obiskujočih 992 (84%), postavno oproščenih je bilo 2%, 14% pa je bilo predaleč od šole. Med raznimi šolami je gledé obiskovanja velik razloček, kar pa največ krajevne razmere provzročujejo. Z učili so šole še dosti dobro preskrbljene, le učila za prirodopisje se zeló pogrešajo. Otroške knjižnice imajo 890 vezanih knjig (nevezanih je, se vé, mnogo več, a le-te se ne smejo izposojevati), za učitelje pa je 1550 knjig in okrajna knjižnica ima 534 knjig. Vodstveno poslovanje je večinoma dostojno in uradne knjige v redu. Obnašanje učiteljev označi g. predsednik dostojnim, kar priča, da se zavéda svojega stanú; priporoča vzajemno in složno delovanje, osobito na večrazrednicah. Šolska disciplina bila je vzorna, prav dobra, razun v dveh šolah. Pripomočke v zboljšanje pa imenuje g. nadzornik sledeče, dasi so užé, kakor pravi, vsem znane: točno začénjaj pouk; bodi prijazen; bodi živahen; imej vedno vse učence pred očmi; pouk bodi splošen; otroci naj odgovarjajo glasno; odgovorí naj le vprašani; roke naj se le pri posebnih vprašanjih dovolí vzdigovati; pazi vedno na oba oddelka in ne izgubi enega izpred očí v tem, ko se z drugim pečaš. Povalno tudi omenja, da se učiteljstvo zavéda svoje dolžnosti in jo tudi zvršuje s tem, da tudi vzgojuje, ne pa le poučuje, in sicer na nravstveno-verski podlogi. Uspehi so bili največ zadovoljni. Priporoča tudi, naj se otroci vadijo varičnosti, kar se posebno lahko zgodí, ker imamo pošne hranilnice. Pri posameznih predmetih pravi, da se je o branji dosegel prav dober uspeh. Slovnica naj se gojí s praktično porabo. Naloge naj se popravljajo in klasifikujejo, ker to vzpodbuja otroke k marljivosti in pazljivosti. Pravopisje in spisje se pridno gojí, a dobro bi bilo, ako bi se otroci vzglednih poslovnih spisov naučili na pamet. V nemškem jeziku naj uči se manj pravil, a več z otroci govori, tudi se morajo berila vedno predstavljati. Računstvo se gojí skoro ugledno. O realijah, pravi g. predsednik, bodemo v prihodnji konferenciji več govorili; zato naj pri tem pouku vsak po svoje opazuje. V zgodovini je treba posebno pripovedovati o imenitnih možeh, o zemljepisji pa se s primerjanjem več doseže, kot s suhimi številkami. Lepopisje je dobro, petje pa se gojí prav dobro. Pri ženskih ročnih delih bodi pouk splošen. Kmetijski pouk se ne more uspešno predavati, ker primanjkuje še mnogo šolskih vrtov. — Pri tretji točki poroča prav dovršeno g. predsednik o metodi pri pisanji, kazaje nam, kako se morejo otroci privaditi, da pravilno pišejo črke. Tudi je podal vsakemu en list, na katerem je bilo to pokazano, da ga domov vzame ter se po njem ravná. — Pri določitvi enotnih pisank (poročevalec g. Pezdič), vzprejme se z ozirom na «Národno Šolo», katera razdeljuje le Grubbauerjeve zvezke, predlog, da se prosi Grubbauer v Linci, da priredí Musilovim (Nežiderskim) enake pisanke in da se bodo potem po vseh šolah vpeljale; za zdaj pa ostane pri starem. Ako pa bi Grubbauer ne vstregel tej želji, vpeljale se bojo Musilove pisanke. — Peta točka: «Podrobni učni načrt za ženska ročna dela» odpade, ker ni gospodičine poročevalke. — Knjige ostanejo vse stare tudi za prihodnje leto, le na čveterorazrednicah bode nezatna prememba. — Iz poročila predsednika književnega odbora smo izvedeli, da je bilo 81 glđ. 44 kr. dohodkov, 52 glđ. 75 kr. troškov, torej ostane 28 glđ. 69 kr. Kjižnjica se je minulo leto pomnožila za 32 knjig in šteje zdaj 534 knjig. Nakupiti so se sklenila najprej dela Grillparzerjeva, potem Goethejeva, Schillerjeva in Shakespearjeva. Tudi pristopi knjižnica kot ud k «Glasbeni Matici» in muzejalnemu društvu. Odbor ostane zdanji. — V stalni odbor se volijo gg. Kragl, Vavken, Pápa in Jeleneč. — Izmed nasvétov je omeniti osobito oni, da se prosi za povišanje plač. V zvršilni odbor se volijo gg. Vavken, Pápa in Levičnik.

Ob 1. uri končá g. predsednik zborovanje s trikratnim «živijo» presvetlemu vladarju, na kar učiteljstvo cesarsko pesem zapoje. G. Stanonik se prísérno zahvali g. predsedniku, da je tako spretno in nepristransko vodil zborovanje. — Skupščino je počastil s svojo navzočnostjo g. Globočnik, c. kr. notar v Kranji in ud c. kr. okrajnega šolskega svéta in pa g. g. Zupan in Merčun, prvi katehet nunski v Loki, drugi pa katehet v Tržiči. — Vkupno obedovali smo v gostilni g. P. Majerja ml., kateri nam je izvrstno postregel, pa tudi prostore lepo okinčal. Le nekaj smo pogrešali — lepega petja naših slavčekov. Menda jim ni bil dež ušeč, da so tako tiho v grmovji sedeli.

yz.

**S Trate.** Zahvala. Vrlemu društvu «Národna Šola» se prísérno zahvaljujem v svojem, v imenu obdarovane mladine in vse šolske občine za obilo poslanega šolskega blaga in to za majhen

donesek, pa tudi za darovanih 33 raznih zemljevidov, ki jih je «Slovenska Matica» v razdelitev prepustila.

**L. Knific,**  
šolski voditelj.

— Navadni šolski sklep letošnjega leta imeli smo v soboto v 27. dan julija t. l. Visoko čast. g. župnik in načelnik krajnega šolskega sveta so imeli ob 8. uri sv. mašo, pri kateri so tudi učenci in učenke višjih oddelkov kaj krepko peli cerkvene pesmi. Po sveti maši zapeli so g. župnik «Te Deum», mladi pevci in pevke pa so kaj navdušeno odpevali zahvalno pesem, potem pa še dve kitici cesarske himne. — V šoli se je potem kaj malega izpraševalo, v zboru so pravili zahvalo Bogu: «Tebi večno bitje», «Kaj mara za denarje», da bi nas Bog obvaroval pred hudo uro pa «Zanesi nam, zanesi Bog!» Odpele so se potem še nekatere cerkvene in druge narodne popevke, potem pa sklepna pesem in zopet dve kitici cesarske himne. Na vprašanje: «Kako jih pozdravljate?» se je mladina kaj močno oglasila pri vsaki kitici s trikratnim «živio in slavo!» Po molitvi in še nekaterih opominih g. župnika je bilo 30 učencev in učenk pohvaljenih in obdarovanih z mašnimi ali z drugim knjižicami, n. pr. z «Vijolicami», «Iskricami», «Angeljčki», «Vodnikom»; 25 pa jih je dobilo tudi cesarsko podobo in 4 tudi «Rudolf Habsburški». V ta namen mi je izročil prej imenovani g. načelnik 10 gld. Na vse to so učenci večkrat klicali: Bog plati. To kaže, da se pri nas šola spoštuje in veselo pospešuje.

**L. Knific.**

**Iz Velikih Lašč.** Slavnost Levstikova se je v 11. dan t. m. sijajno obhajala. Zbralo se je mnogo prav odličnih domoljubov, čestilcev našega Levstika ter več narodnih društev i. dr. Vršil se je prav povoljno ves obsirni vzpored v najlepšem redu. Spomenik je krasen in vzvišeni stvari prav primeren. Izdelan je od Repentaborskega marmorja in ima sledeče napise: Na prvi strani:

Levstiku  
národ slovenski  
1889.

Na drugi strani (stih iz Levstikove zbirke):

«Ko zvezde luč, poprej nikoli znane,  
Prisvetil nam Tvoj duh je iz noči!»

Na tretji strani (stih iz Levstikove zbirke):

«Iz málega zakláda Ti v naródi  
Sezidal si poslopje veličansko;  
Ti luči si voditelj in svobódi;  
Jeziku Ti imé si dal slovansko!»

Na četrti strani (stih Stritarjevi):

«Kakó se služi domovini sveti,  
Sijajen vzgled si Ti Slovencem bil.»

**Iz Ljubljane.** Ude izpraševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole v Ljubljani z nemškim in slovenskim učnim jezikom je minister za bogočastje in uk za triletno opravilno dóbo 1889/90 do koncem šolskega leta 1891/92 imenoval g. g.: za ravnatelja in ob enem izpraševalca vodjo c. kr. izobraževališča za učitelje Blaža Hrovatha; za njegovega namestnika profesorja na c. kr. državni realki Franciška Kremingerja; kot ude g. g.: prof. na c. kr. državni realki Simona Rutarja, prof. na izobraževališči za učiteljice Jakoba Vodeba in Vilibalda Zupančiča, okrajnega šolskega nadzornika; vadničnega učitelja in okrajnega šolskega nadzornika Ivana Tomšiča, nadučitelja na I. mestni deški ljudski šoli Andreja Praprotnika, učitelja godbe na izobraževališči za učitelje Antona Nedvéda, vse iz Ljubljane.

**Nebliščeči lak za šolske table**

se dobiva pri

**Adolfu Hauptmann-u,**

v tovarni oljnatih barv, firneža in lakov v Ljubljani.